

quarterly Journal Of Gender And Family Studies

Investigating Marriage-Related Inquiries: A Qualitative Perspective from University Students

Mohammadreza Hatami*, Faculty of Law and Theology, Bahonar University of Kerman, Iran (mrhhatami@uk.ac.ir)

Article Info

Extended Abstract

Date received: 13/09/1404
Date confirmed: 08/03/1405

Marriage represents a significant transition from individual to family life, serving as a cornerstone for both personal development and social stability. As young adults navigate this transition, they often grapple with fundamental questions and concerns, seeking to balance the rewards of marital life against its potential challenges. Interrogating the nature and quality of marriage is a cognitive process that fosters more realistic and purposeful attitudes toward marital commitment. When these inquiries are adequately addressed, individuals can synthesize their fragmented expectations into a coherent orientation toward family formation.

Identifying the core concerns of youth is essential for developing effective educational programs, counseling interventions, and evidence-based policies. By understanding the specific anxieties of young people, counselors, psychologists, and policymakers can enhance youth readiness, motivation, and decision-making skills, thereby promoting stable and satisfying marital unions. Consequently, resolving these uncertainties facilitates the trajectory toward family formation, ultimately improving individual and societal well-being.

This research employs a qualitative methodology to uncover the subjective perceptions and approaches of university students regarding marriage. Using a purposive sampling strategy, semi-structured interviews were conducted with 20 undergraduate students (10 male, 10 female; ages 20–26)

**Marriage; University Students;
Qualitative Inquiry;
Family Formation;
Identity;
Counseling.**

at Shahid Bahonar University of Kerman during the 2024–2025 academic year. Data were analyzed using thematic coding techniques (open, axial, and selective coding). The initial analysis yielded 50 preliminary questions, which were distilled into 28 axial codes and 7 core themes. These themes encompass critical dimensions of marriage, including its necessity, individual readiness, criteria for spouse selection, and the decision-making process.

The findings indicate that: (1) marriage is inherently a subject of inquiry, occupying a significant portion of young people's cognitive preoccupations; (2) such inquiries serve as a mechanism for critical thinking, facilitating mental orientation and motivational development; (3) marriage-related questions are shaped by both past preconceptions and present-day realities; (4) these inquiries vary in nature, with specific concerns surfacing with higher frequency; and (5) the transition to marriage becomes actionable only when these fragmented inquiries are consolidated and systematically organized into a cohesive framework.

بررسی و تحلیل پرسش‌های مرتبط با ازدواج از دیدگاه دانشجویان دانشگاه شهید باهنر کرمان

محمد رضا حاتمی*

هیات علمی دانشکده حقوق و الهیات دانشگاه باهنر

https://orcid.org/0009-0006-3126-7500_esmailatamrhhataami@uk.ac.ir

اطلاعات مقاله چکیده

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۹/۱۳

تاریخ تأیید: ۱۴۰۵/۰۳/۰۸

پرسشگری که از ابزارهای تفکر انتقادی و شناختی به شمار می‌رود، یکی از شیوه‌ها برای جهت‌دهی ذهنی و ایجاد انگیزش در میان جوانان است. در واقع هنگامی که جوانان از موضوع و کیفیت ازدواج پرسش می‌کنند، از گذر این پرسشگری، فرایندی ذهنی را آغاز می‌کنند که به شکل‌گیری نگرش‌های واقعی‌تر و هدفمندتر در مورد ازدواج منجر می‌شود. در همین راستا، هدف اصلی این پژوهش واکاوی پرسش‌های اساسی جوانان در فرایند ازدواج است. گروه نمونه پژوهش به روش نمونه‌گیری هدفمند در دسترس ۲۰ نفر (۱۰ پسر و ۱۰ دختر) با میانگین سنی ۲۰ تا ۲۶ سال از دانشجویان مقطع کارشناسی شاغل به تحصیل در دانشگاه شهید باهنر کرمان در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ است. برای درک واقعی ذهنیت افراد در موضوع تحقیق از روش کیفی استفاده شد و برای دست‌یابی به دیدگاه‌های آنها شیوه مصاحبه برگزیده شد. یافته‌ها که برآمده از تحلیل مبتنی بر کدگذاری داده‌ها هستند، به سه نوع کدهای باز، محوری و انتخابی اشاره دارند. نتایج به‌دست‌آمده گویای آن است که بخش مهمی از دغدغه‌های جوانان، پرسش‌های گوناگون در موضوع ازدواج است. همچنین ملاحظه ماهیت و نوع پرسش‌های پرشمار جوانان در مورد ازدواج به هفت پرسش اساسی بدین شرح منتهی می‌شود: ازدواج چیست؟ چرا باید ازدواج کرد؟ شرایط ازدواج چیست؟ موانع ازدواج چیست؟ با چه فردی باید ازدواج کرد؟ شیوه مناسب همسرگزینی چیست؟ چگونه می‌توان او را شناخت و به ازدواج تصمیم گرفت؟

ازدواج،
جوانان،
پرسشگری،
مشکلات ازدواج،
همسان‌گزینی.

مقدمه

ازدواج نه تنها پیمانی عاطفی بین دو فرد، بلکه یکی از نهادهای بنیادین اجتماعی است که نقشی محوری در حفظ فرهنگی، عاطفی و جمعیتی جامعه دارد. در این میان جوانان به عنوان عامل اصلی در تشکیل خانواده، کانون توجه نهادهای مرتبط با سلامت اجتماعی و جمعیت جوانی هستند. با افزایش چالش‌هایی مانند تغییر سبک زندگی، ارزیابی ارزشی و تأخیر در سن ازدواج، پرداختن به عوامل مؤثر بر نگرش جوانان به ازدواج، بیش از پیش احساس می‌شود. ترغیب ایشان به ازدواج مناسب و بهنگام افزون بر سالم‌سازی اجتماع، گامی مهم در راستای جوانی جمعیت نیز به شمار می‌رود. ازجمله شیوه‌های ترغیب افراد به ذهنیت یافتن به یک موضوع، طرح پرسش است. پرسشگری به عنوان پیشرفت شناختی باعث فعال‌سازی ذهن، رشد‌های تحلیلی و معنابخشی دوباره به پدیده‌ها می‌شود. درواقع انسان با اندیشه‌های خود هویت می‌یابد و بخش عظیمی از اندیشه‌ها، پرسش‌هایی در مورد کمیت، کیفیت و ماهیت اشخاص و پدیده‌هاست. پرسش قابلیت معنا و آنچه در مورد موضوع معنادار است و از ذهن عبور می‌کند را می‌گشاید. ماهیت واقعی پرسش همان نامتعیّن کردن امور و آشکار کردن قابلیت‌های پنهان آنهاست (گادامر،^۱ ۱۹۸۸م: ۳۶۷).

ردپای پرسش از نخستین تلاش‌های یادگیری و فهم تا آخرین لحظات و وقوع آن به خوبی مشهود است. رشد نیافتن عقلانیت و شکوفا نشدن خلاقیت افراد نیز در جای خالی پرسش در نظام تربیتی ریشه دارد (سجادیه و طوسی‌ان، ۱۳۹۵: ۵۹). پرسش معطوف به دستیابی به حقیقت و دانستن افق‌های ناشناخته است؛ از این رو بیش از هزار آیه از آیات قرآن کریم نیز دارای استفهام است. علم الهی پرسشگری را به عنوان یکی از کارآمدترین و رساترین شیوه‌های بیانی در کلام خود استفاده کرده است (آقا حسینی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۳۲).

با توجه به موضوع این پژوهش، آیا ازدواج نیز ماهیتی مسئله‌دار و پرسش‌برانگیز دارد؟ آیا ازدواج آن‌چنان است که اهمیت پرسشگری داشته باشد؟ آیا همه کسانی که متأهل هستند، به پرسش‌هایی در مورد ازدواج پاسخی داده‌اند و بر اساس پاسخ‌هایشان ازدواج کرده‌اند؟ و اگر ازدواج فرایندی پرسشگری دارد، پرسش‌های اساسی‌اش چه هستند؟ پرسش‌ها درباره ازدواج اغلب به لحاظ منطقی، گوناگون و به لحاظ مفهومی، شبیه به هم هستند. آنها پرسش‌هایی برخاسته از ذهنیت‌های گوناگون افراد هستند که برخی منسجم و پاسخ‌دانی‌اند و برخی این‌گونه نیستند. پرسش‌های ازدواج، هم در پی پیش‌داوری‌های فرد که با گذشته او گره خورده است، ایجاد

1. Gadamedr.

می‌شوند و هم به دنبال مسائل کنونی فرد که با حال گره خورده است، مطرح می‌شوند. پرسش‌های اساسی از پیش تعیین‌یافته و مشخص نیستند؛ بلکه در خلال پژوهش، گفت‌وگو و مصاحبه شکل می‌گیرند؛ پژوهشی که ماهیتی پرسش و پاسخی دارد. پرسش‌های ازدواجی ماهیتی متفاوت دارند؛ برخی درباره وجود و ماهیت ازدواج و درواقع چیستی و چرایی ازدواج پرسیده‌اند. بعضی دیگر به چگونگی ترکیب بایسته‌های ازدواج و توانمندی‌های فرد اشاره دارند. گروهی از پرسش‌ها نیز به چگونگی ترکیب دو طرف ازدواج یعنی دختر و پسر اختصاص یافته‌اند.

آیا باید ازدواج کرد؟ این پرسشی است که دو پاسخ بیشتر از «بلی» یا «خیر» ندارد. اگر پاسخ مثبت است، اکنون پرسش این است که پیامدهای خوب آن کدام‌اند و چرا ارزش انجام دادن دارد؟ کدام ازدواج و با چه شرایطی فوایدش را تضمین می‌کند؟ اما باید توجه داشت که پرسش‌ها درباره ازدواج به مسئله منتهی می‌شوند؛ یعنی ازدواج را تعدادی مسئله می‌سازند که مستلزم جست‌وجویی برای پاسخ و راه‌حل هستند. می‌توان گفت فرایند ازدواج از طریق گرد آوردن و سامان بخشیدن به پرسش‌هایی که تاکنون پراکنده و در حالت تفرقه بودند، فرایندی عملیاتی و اجرایی خواهد داشت. با پاسخ مناسب به این پرسش‌ها، فرد احساس می‌کند همه گرایش‌های دیگرخواهانه‌اش که تاکنون پراکنده بودند، اکنون متمرکز شده و به سوی یک هدف سعادتمندانه به نام ازدواج جهت‌گیری کرده‌اند.

با توجه به اهمیت روزافزون پدیده ازدواج و نقش آن در سلامت و جوانی جمعیت و همچنین افزایش سن ازدواج و کاهش آمار ازدواج، به نظر می‌رسد پرسشگری که یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های تفکر است، نقش تعیین‌کننده‌ای در جهت‌دهی شناختی و نگرشی جوانان به ازدواج ایفا می‌کند. این پژوهش با هدف تعیین پرسش‌های اساسی جوانان درباره ازدواج انجام شده است. آنچه در پژوهش حاضر اهمیت دارد، ارائه تصویری واقع‌بینانه از دغدغه‌های جوانان در مورد ازدواج است و پرسش اصلی پژوهش این است که پرسش‌ها و دغدغه‌های اساسی جوانان در ارتباط با ازدواج چه هستند؟

چارچوب مفهومی

مطالعه و آگاهی از موضوعات مهم جامعه به روش‌های گوناگونی انجام‌پذیر است. پرسشگری نیز روشی برای دسترسی به داده‌های مرتبط با یک موضوع است که از ابعاد موضوع پرسش می‌کند و از همین روی است که پرسشنامه‌های متعددی در موضوعات گوناگون طراحی و آماده شده است. در روش پرسشگری، دو محور اساسی پرسش و پاسخ وجود دارد که با هم در تعامل و دادوستد هستند و باعث زایش علم می‌شوند. علم از مسئله و پرسش آغاز می‌شود و به پرسش یا پاسخ ختم می‌شود. میان کنش پرسشگری و تفکر، یک پیوند دوسویه برقرار است؛ پرسش از جهتی زاینده تفکر و از سوی دیگر سرچشمه آن است (عزیزی علویچه، ۱۴۰۳: ۲۴۴).

می‌توان رابطه میان پرسشگری و مدنیت و تمدن‌سازی را به بحث گذاشت و پرسید آیا جامعه فاقد پرسش، راه به سوی پیشرفت، علم و خلاقیت دارد؟ پرسشگری، هم می‌تواند به عنوان یک روش آموزش و پژوهش به کار رود و هم می‌تواند در خدمت محتوا و مفهوم باشد؛ به بیان دیگر پرسشگری صرفاً پرسیدن نیست؛ بلکه هر پرسش هدفی را دنبال می‌کند و موجب فعال شدن بحث و بررسی می‌شود و چه بسا زمینه‌ای برای حل مسئله و دغدغه‌ای می‌شود. اندیشمندان و به‌ویژه متخصصان علم کلام انواع پرسش‌ها را مشخص و معین کرده‌اند. استاد مطهری از نه پرسش اساسی مانند چیست، چرا، چگونه، کجا و... نام می‌برد که در سه کلمه استفهامی «چیستی، هستی و چرایی» خلاصه می‌شوند و در علوم گوناگون برای پژوهش به کار می‌روند (مطهری، ۱۳۹۰: ۶۷).

در عصر جدید که ابزار ارتباط برای مردم و به‌ویژه نسل جوان فراوان است و آگاهی از توانمندی‌ها و قابلیت‌های دیگران افزایش یافته است، روحیه پرسشگری نیز از نظر کمی و کیفی توسعه یافته است. جوانان مهم‌ترین قشر و سازنده‌ترین نیروی انسانی هر جامعه به شمار می‌روند. در میان قشر جوان جامعه، دانشجویان از نظر هوش شناختی، ده درصد جامعه را تشکیل داده‌اند که همواره مورد توجه جامعه‌شناسان و سیاست‌گذاران جامعه بوده‌اند (صدری و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۱۱). در میان جوانان، ازدواج مهم‌ترین و اساسی‌ترین انتخاب زندگی آنان است. باین‌حال و با توجه به شرایطی که باعث در اختیار داشتن گزینه‌های گوناگون در مورد یک درخواست وجود دارد، سن ازدواج جوانان بالا رفته است و به ازدواج تن نمی‌دهند و جوانان دغدغه‌های بسیاری در مورد ازدواج دارند.

در چنین اوضاعی شرط معاصرت، شناخت پرسش‌ها و چالش‌های زمانه خود است و یکی از مهم‌ترین راه‌های شناخت اولویت‌های جامعه، آشنایی با پرسش‌ها و چالش‌های زمانه است (عزیزی علویچه، ۱۴۰۳: ۲۴۴). درواقع پرسشگری جوانان در باب ازدواج، زمانی که با آموزش‌های انتقادی و عقلانی همراه می‌شود، ذهن جوانان را از پذیرش منفعلانه کلیشه‌ها رها می‌کند و آنها را به سمت تحلیل و بازنگری واقع‌بینانه در مفاهیم ازدواج سوق می‌دهد. بدین‌ترتیب پرسشگری نوعی فرایند شناختی و هویتی را رقم می‌زند که از دل آن، تصمیم‌گیری‌های سنجیده و پایدار رشد می‌کند و زمینه برای ازدواج‌های بموقع، آسان و ازدواج‌هایی بر پایه شناخت، هم‌فکری و رشد متقابل فراهم می‌شود.

پیشینه پژوهش

پژوهشگران رشته‌های گوناگون درباره ازدواج و موضوعات مرتبط با آن، تحقیقات متعددی انجام داده‌اند. اکثر این پژوهش‌ها در رابطه با تاریخچه، چیستی و تعریف، انواع، موانع و

مشکلات، مقایسه و اهمیت ازدواج بوده است و محققان کمتر به پرسش‌ها و دغدغه‌های افراد به‌ویژه جوانان توجه نشان داده‌اند. از آنجاکه بررسی همه این تحقیقات ممکن نیست، نتایج برخی از مرتبط‌ترین آنها در این حوزه به این شرح است:

برخی از پژوهش‌های مرتبط با چیستی و نگرش به ازدواج چنین است: طیب‌نیا و همکاران (۱۴۰۲) به این نتیجه رسیدند که نگرش دانشجویان به ازدواج در دو چارچوب ساختاری و ایده‌ای قرار دارد و شرایط‌گذار جامعه ایران باعث نگرش‌های مختلف و متعارض به ازدواج شده است. گنجی و همکاران (۱۴۰۰) با بررسی و گونه‌شناسی دختران ازدواج‌نکرده ایلومی، بر اساس دلایل مجرد ماندن دریافتند که وضع دختران ازدواج‌نکرده ایلومی را می‌توان در هشت گونه «دختران گرفتار در پنجره نگرشی بسته»، «دختران مجرد کمال‌گرا»، «دختران مجرد مبادله‌نگر»، «دختران مجرد استقلال‌طلب»، «انگ‌خوردگان»، «دختران مجرد سردرگم»، «دختران مجرد سرخورده» و «تعویق ازدواج تا تحقق اهداف» دسته‌بندی کرد. حضرتی و نوری (۱۳۹۹) در مطالعه خود، این‌گونه نتیجه می‌گیرند که میان سطوح گوناگون تحصیلی و همچنین جنسیت با نگرش به ازدواج و جهت‌گیری مذهبی افراد، تفاوت معنادار وجود دارد. فروتن (۱۳۹۷) با بررسی رویکردهای اجتماعی به ازدواج در ایران به این نتیجه رسید که بر اساس داده‌های پیمایش در شهرها و نقاط گوناگون ایران، بیشترین تمایل برای ازدواج را دختران ۲۱ تا ۲۴ سال و پسران ۲۵ تا ۲۷ سال دارند و تحصیلات اولویت اول و ازدواج اولویت دوم زندگی زنان است. صباغچی و همکاران (۱۳۹۶) گفتند تفاوت نگرش زنان به ازدواج و خانواده بر اساس متغیرهای زمینه‌ای چندان چشمگیر نیست و متغیرهای فرهنگی و ارزشی مانند فردگرایی، خودتحقق‌بخشی و سرمایه فرهنگی، اهمیت بیشتری در این زمینه دارند. تاج‌بخش و محمدی (۱۳۹۹) به این نتیجه رسیدند که مؤلفه‌های میزان اعتقادات دینی، سطح انتظارات، لذت بردن از تجربه، اوضاع تحصیلی، اوضاع شغلی و شکاف نسلی در گرایش به زندگی مجردی جوانان تأثیر دارند. یافته‌های پژوهش فلاح و کرونکر (۱۳۹۸) نیز چنین است که نهاد ازدواج به عنوان یک ضرورت از ابعاد جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، فرهنگی و اخلاقی، درخور بررسی و تحلیل است؛ همچنان‌که از دیدگاه دین، فلسفه ازدواج دیدگاهی ترکیبی و دو مؤلفه‌ای از آرامش و تربیت نسل است. از یک سو همسران به لحاظ تفاوت‌های جسمانی و روانی به یکدیگر نیاز دارند و از سوی دیگر همسران به کمک یکدیگر به تربیت نسل می‌پردازند.

تحقیقات متناسب با ملاک‌ها و شرایط همسر عبارت‌اند از: پورعباسی و همکاران (۱۴۰۳) بر سن مناسب ازدواج تأکید قرار کردند و پیامدهای منفی ازدواج در سن پایین را برشمردند. رضایی (۱۳۹۷) در پژوهش خود به این نتیجه رسیده که بی‌توجهی به کفویت دیانت و اخلاق، میانجیگری نکردن، ازدواج نابهنگام و مشکلات مالی از موانع ازدواج آسان هستند. یافته‌های رازقی و فلاح‌نژاد (۱۳۹۶) حکایت از این دارد که متغیرهای دین‌داری، وابستگی به خانواده و پایگاه اجتماعی و اقتصادی به‌ترتیب مهم‌ترین پیش‌بینی‌کننده در نگرش منفی به ازدواج در فضای مجازی و متغیرهای ارتباط با دوستان، میزان استفاده از اینترنت و سن مهم‌ترین متغیرهای تأثیرگذار در نگرش مثبت به ازدواج در فضای مجازی بوده‌اند. زمانی (۱۴۰۱) در پژوهش خود بر نقش خانواده در ازدواج فرزندان تأکید دارد. انسان‌ها محصول خانواده‌شان هستند؛ پس بهتر است در زمان‌گزینش همسر، او را از داخل بستر خانواده ببینند و انتخاب کنند و دقت کنند که آیا فرد مورد نظر از نظر خانوادگی با آنها تناسب دارد یا خیر؟ و از آنجاکه نارضایتی والدین تا سال‌های بسیار طولانی و حتی تا پایان زندگی، تأثیر خود را دارد، خوب است دو نفری که می‌خواهند ازدواج کنند، حتماً خانواده‌هایشان راضی باشند و اگر نیستند، باید آنها را متقاعد کرد. پژوهش زهرا و بهادر (۱۳۹۹) بیانگر این است که معیارها و ملاک‌های انتخاب همسر در متون دینی با عنوان «کفویت» مطرح شده است. در کفویت نیز از میان ملاک‌ها و معیارهای انتخاب همسر شایسته بر دو ملاک ایمان و حسن خلق تأکید می‌شود. پژوهش زمانی (۱۴۰۱) بر این حکایت دارد که اخلاق و ارزش‌های اخلاقی، ایمان، مسئولیت‌پذیری و علاقه اولیه برای اکثر جوانان، اولویت‌های مهم‌تری تا زیبایی و ثروت هستند. با توجه به یافته‌های به‌دست‌آمده از پژوهش کریمی (۱۴۰۰)، دارا بودن شغل و درآمد مناسب، اخلاق خوب و پسندیده و تفاهم مهم‌ترین ملاک‌های دختران برای ازدواج است و در مقابل، مهم‌ترین ملاک‌های پسران به‌ترتیب عفت و پاک‌دامنی، تفاهم و جذابیت ظاهری است. نتایج پژوهش هاشمی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۳) نشان می‌دهد همسان‌همسری یک نظریه مورد قبول در میان روان‌شناسان در همسرگزینی است. از سوی دیگر کفویت فقهی تا حد زیادی با مفهوم همسان‌همسری مورد تأیید روان‌شناسان هم‌خوانی دارد و فقه ازدواج را در صورت برآورده نشدن شرط کفویت دینی، منع کرده است.

این پژوهش‌ها مرتبط با ازدواج‌گزینی است. رستگاری و همکاران (۱۴۰۳) به این جمع‌بندی رسیده‌اند که ازدواج‌گزینی با شتاب گرفتن روند تحولات اقتصادی و اجتماعی در کشور الگوی سنتی خانواده به‌تدریج دچار تغییر شده است؛ به‌گونه‌ای که امروزه با چالش بسیار مهمی مانند ازدواج‌گزینی روبه‌رو هستیم. بگی (۱۴۰۲) در پژوهش خویش نتیجه گرفته اینکه چرا افراد ازدواج خود را به تأخیر می‌اندازند یا اینکه دیگر ازدواج نمی‌کنند، سؤالی است که

محققان در حوزه‌های گوناگون در پی پاسخ به آن بوده‌اند و دلیل اصلی تأخیر در ازدواج برای مردان، مسائل اقتصادی و برای زنان، نیافتن فرد مناسب است. پژوهش خانی (۱۴۰۲) به این نتیجه منتهی شد که تغییرات مرتبط با ازدواج تحت عنوان مسئله «رکود ازدواج» شامل افزایش سن ازدواج در سطح جمعی، تمایل به تعویق ازدواج در سطح فردی، افزایش نسبت‌های مجرد و مجرد قطعی و کاهش عمومیت ازدواج است. رستگاری و همکاران (۱۴۰۳) نیز عوامل مؤثر بر گرایش جوانان به زندگی مجردی را در پنج مفهوم اصلی (مسائل اقتصادی، افزایش جامعه ریسکی، تحولات ارزشی، رواج فردگرایی و تحولات اجتماعی) تقسیم‌بندی کردند.

تحقیقات در ارتباط با مشکلات بر سر راه ازدواج چنین هستند: سفیری و دیگران (۱۳۹۷) نشان دادند میزان تغییر ارزش ازدواج در میان دانشجویان در سطح متوسط به بالاست و با افزایش مصرف کالاهای فرهنگی، تغییر ارزش‌های ازدواج همچون تجردگرایی، آزادی انتخاب، تغییر روابط مبتنی بر عشق، تغییر نوع انتخاب همسر، تغییر مفهوم ازدواج و نحوه روابط تشدید می‌شود. نعمتی و خطیبی مهر (۱۳۹۶) عواملی مانند شبکه‌های اجتماعی، محدودیت‌های ضد استقلال طلبانه، دیرباب بودن شرایط ازدواج، سبک تربیتی والدین، مسئولیت‌ناپذیری و شکاف نسلی بر زندگی مجردی جوانان تأثیرگذار است. نتایج پژوهش خیری و حاجی‌آقا (۱۳۹۵) نشان داد عوامل تأثیرگذار بر بالا رفتن سن ازدواج به ترتیب عامل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است. از نتایج پژوهش هاشمی گل‌مهر و همکاران (۱۳۹۹) می‌توان نتیجه گرفت که ایجاد یک ازدواج موفق در گروه شفاف‌سازی تمام و کمال موضوعاتی است که در رابطه زوجی جریان دارد. گاندوگدو و بولوت^۱ (۲۰۲۲م) با بررسی اثرات مثبت و منفی ازدواج دیر هنگام به این نتیجه رسیده‌اند که در قرن ۲۱ تأخیر در ازدواج به خاطر کسب شغل و بهبود اوضاع اقتصادی در میان جوانان پذیرفته شده است.

بررسی‌های این پژوهش نشان می‌دهد پژوهش‌های محققان و نظریه‌پردازان معمولاً درباره موضوعات دیگری در ارتباط با ازدواج انجام شده است و موضوع پرسش‌های جوانان در مورد ازدواج به ندرت مورد توجه محققان بوده و آن‌چنان‌که باید با استقبال روبه‌رو نشده است.

روش پژوهش

پس از انجام نیازسنجی و انتخاب پژوهش، نخستین و اساسی‌ترین گام هر پژوهشگر انتخاب روش تحقیق مناسب برای دستیابی به نتایج علمی و معتبر است. در واقع روش تحقیق، ساختاری نظام‌مند برای هدایت فرایند جمع‌آوری، تحلیل و تفسیر داده‌ها می‌آورد و ابزار ارتباط میان

1. Gündoğdu & Bulut.

فرضیه‌ها، اهداف و یافته‌های نهایی می‌شود. از آنجاکه پژوهش حاضر در صدد یافتن فهم و روی آورد شرکت‌کنندگان در تحقیق به دغدغه و سؤال در مورد ازدواج است، از روش کیفی استفاده می‌کند. محقق برای فهم و کشف واقعیت‌های پدیده مورد مطالعه، شریک و همکار شرکت‌کنندگان در تحقیق می‌شود و برای جمع‌آوری داده‌ها از روش مصاحبه کمک گرفته می‌شود. برای جمع‌آوری اطلاعات در نظریه زمینه‌ای، مصاحبه بهترین شیوه است (کراسول، ۱۳۹۱: ۲۷).

در تحقیقات کیفی، محقق همچون ابزار عمل می‌کند. او خود بخشی از تحقیق است. اوست که مشاهده می‌کند، مصاحبه می‌کند و مفسر ابعاد گوناگون تحقیق است؛ پس رعایت دقت از سوی شرکت‌کنندگان اهمیت دارد. در نهایت نیز آنها باید تأیید کنند آنچه محقق در گزارش خود آورده است، با تجربیات آنها مطابقت دارد (دلاور، ۱۳۸۵: ۲۵۹). هدف پژوهش کیفی در مقام کاربرد آن در پژوهش پدیده‌های اجتماعی، توصیف یک واقعیت به‌ویژه یک واقعیت انسانی یا اجتماعی به یاری عموماً داده‌های کیفی و کلامی است (افتخاری، ۱۳۹۲: ۱۴). برای رسیدن به اهداف پژوهش که مهم‌ترین دست‌یابی به پرسش‌های دانشجویان در موضوع ازدواج است، انجام پژوهش در سه مرحله (پیشینی، پرسشگری و تحلیلی) صورت گرفت.

- مرحله پیشینی و آمادگی: وقتی از دانشجو توقع باشد پرسش‌هایی را طرح کند، از مصاحبه‌گر و محقق انتظار می‌رود طرح این نوع پرسش‌ها را برای آنها امکان‌پذیر کنند و زمینه را به گونه‌ای آماده کنند که مصاحبه‌شوندگان به طرح این پرسش‌ها سوق داده شوند. در همین راستا، محقق باید از ویژگی‌های حق‌جویی، گوش دادن، صبر و تحمل، جرئت‌ورزی و حق‌پذیری برخوردار باشد. در این مرحله، محقق در فرایندها مشارکت دارد و در آگاهی به تمامی فرایندها و امور می‌کوشد. بدین منظور تمامی امور را ثبت و ضبط می‌کند و سپس برداشت‌های خود را از امور منظم می‌کند و بدون آسیب‌رسانی به مشارکت‌کنندگان، داده‌های آنان را محرمانه و به صورت گروهی، عرضه می‌کند (فرودی و حجازی، ۱۳۹۹: ۱۰۲).

- مرحله پرسشگری و مصاحبه: در این مرحله، پرسش‌ها و دغدغه‌های مشارکت‌کنندگان در تحقیق از طریق مصاحبه فردی جمع‌آوری می‌شود؛ زیرا هدف از انجام پژوهش، کشف و شناسایی پرسش‌ها با مشارکت افراد مورد مطالعه است و مصاحبه بهترین شیوه است (استراوس و کوربین، ۱۴۰۱: ۳۳)؛ بنابراین محقق در ابتدای جلسه باید مواجهه‌های اولیه و اجمالی در خصوص مباحث مرتبط با ازدواج داشته باشد. در این گام، محقق با پرسش‌های جزئی روبه‌رو می‌شود. در مرحله اول برای تنظیم سؤالات پژوهش عموماً از پارامترهای چرا، چه چیزی، چه کسی، چه زمانی و چگونه استفاده می‌شود؛ سپس با تفصیلی بیشتر و با بهره‌گیری از پرسش‌های جهت‌دار،

محدوده کلی موضوع را مشخص و افق‌های جدید پدیده ازدواج را نیز مطرح می‌کند. اینجاست که مصاحبه‌شونده نیز با پرسشگری جدی خود وارد فرایند پژوهش می‌شود. اکنون محقق با پرسشگری در حیطه‌های دیگر ازدواج، فرایند مصاحبه را پیش می‌برد. او باید تلاش کند پرسشگری و پاسخ‌گویی توأمان محقق و مصاحبه‌شونده را تدبیر کند. بر اساس این نوع تدبیر است که تفاهم و هم‌گرایی در محقق و مصاحبه‌شونده بر پرسش‌های مرتبط با ازدواج ایجاد می‌شود.

- مرحله تحلیلی: برای تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها از روش کدگذاری استراوس و کوربین استفاده شد که دارای کدگذاری در سه مرحله باز، محوری و انتخابی است (همان:). در اولین مرحله، بیانات ضبط‌شده مصاحبه‌شوندگان بارها شنیده شد و مفاهیم مهم و ابعادشان از میان گفت‌وگوها به عنوان کدهای باز، شناسایی شدند. در مرحله دوم با پیوند مفاهیم پدیدار شده بر اساس شباهت و ارتباط، دسته‌بندی کلی‌تری در قالب کدهای محوری استخراج شد. در مرحله کدگذاری انتخابی نیز با سازمان‌دهی اطلاعات در ابعاد محدودتر، توصیف جامعی از پدیده مورد مطالعه شد.

یافته‌های پژوهش

انتخاب افراد مشارکت‌کننده در پژوهش بر اساس رویه انتخاب مبتنی بر اطلاعات است. بدین ترتیب محتوای اطلاعات افراد درباره موضوع تحقیق است که باعث انتخابشان از میان نمونه‌های در دسترس می‌شود (راپلی، ۲۰۱۴م: ۵۷). دانشجویانی که معیار فوق را داشتند، در زمره مشارکت‌کنندگان قرار گرفتند و به مصاحبه دعوت شدند. روش نمونه‌گیری هدفمند و به شیوه در دسترس بود. در انتخاب نمونه‌ها سن، جنسیت، وضع تأهل و تمایل برای حضور در پژوهش مورد ملاحظه قرار گرفت. تعداد افراد برای مصاحبه، ۲۰ نفر (۱۰ پسر و ۱۰ دختر) با میانگین سنی ۲۰ تا ۲۶ سال از دانشجویان مقطع کارشناسی شاغل به تحصیل دانشگاه شهید باهنر کرمان در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ انتخاب شدند. روش جمع‌آوری اطلاعات نیز مصاحبه نیمه ساختاریافته است که ضمن متمرکز بودن بر سؤالات و محورهای از پیش تعیین‌شده، منعطف است و آزادی عمل مناسبی را برای دنبال کردن آن جنبه‌هایی که از سوی مصاحبه‌شونده مهم تشخیص داده می‌شود، در اختیار او قرار می‌دهد (برینکمان، ۲۰۱۳م: ۱۹). زمان انجام هر مصاحبه حدود ۴۵ دقیقه است و با توجه به ذهنیت و تجربه شرکت‌کننده، پرسش‌ها در حیطه‌های چستی، چرایی،

1. Rapley.

2. Brinkmann.

چگونگی و کیستی در مورد ازدواج پیگیری شدند.

جدول ۱. توزیع مشارکت‌کنندگان

ردیف	اطلاعات	گروه‌ها	تعداد
۱	سن	۲۰-۲۲	۱۲
		۲۲-۲۴	۵
		۲۴-۲۶	۳
۲	جنسیت	مرد	۱۰
		زن	۱۰
۳	وضع تأهل	مجرد	۲۰
		متاهل	۰
۴	تحصیلات	کارشناسی	۲۰
۵	وضع اسکان	بومی	۹
		خوابگاهی	۱۱

به منظور تحقق اهداف تحقیق، مباحث به گونه‌ای مناسب تنظیم شدند و گفت‌وگو در همین راستا هدایت شد. برخی پرسش‌ها در هنگام مصاحبه چنین هستند: «به نظر شما پرسش‌های مهم جوانان در مورد ازدواج چه هستند؟ آیا دغدغه‌های جوانان در مورد ازدواج، تفاوت دارد؟ کدام پرسش‌ها برای جوانان بیشتر مطرح می‌شود؟». مصاحبه تا جایی که اطلاعات جدیدی تولید می‌شد، ادامه یافت. در پایان هر مصاحبه، مصاحبه‌گر به جمع‌بندی مباحث پرداخت و خلاصه‌ای از نکات حاصل از بحث را به شرکت‌کننده ارائه داد و نظرش را جویا شد.

محقق برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، کدگذاری سه مرحله‌ای (باز، محوری و انتخابی) استراوس و کوربین (۱۴۰۱) را مبنا قرار داد. براین اساس متن مصاحبه‌ها با نهایت دقت چندین بار خوانده شد و با بازگشت چندباره به نقل قول‌ها، کدهای باز، شناسایی و دسته‌بندی شدند. در ادامه با پالایش و ترکیب کدهای باز و اولیه، کدهای محوری ایجاد شد و یادداشت‌های تحلیلی نیز به متن افزوده شد. سپس با تحلیل و مقایسه کدها و با در نظر داشتن اطلاعات زمینه‌ای و یادداشت‌های تحلیلی، کدهای انتخابی، استخراج و بر اساس آنها نیز مفاهیم مرتبط با مسائل و دغدغه‌هایی که از نگاه پاسخ‌گویان، پرسش‌های اساسی جوانان در ارتباط با ازدواج شمرده شد، شکل یافت. به منظور اطمینان بیشتر یافته‌ها، نتایج به دست آمده در اختیار استادان منتخب و مشارکت‌کنندگان قرار گرفت تا در مورد صحت انطباق آن با تجربه خود نظر دهند. در نهایت داده‌های تحقیق به منظور تبیین و بیان به صورت «کدهای باز، کدهای محوری و کدهای انتخابی» کدگذاری شدند.

نگرش به ازدواج

درباره نگرش به ازدواج، دیدگاه‌های بسیاری مطرح شده است و هرکدام از صاحب‌نظران در فضای ذهنی خود، محورهایی داشته‌اند که پژوهش آنان حول آن محور چرخیده است. نگرش به ازدواج در واقع کلیاتی در مورد ازدواج است که آنها می‌توانند در به‌دست آوردن دانش ازدواج مؤثر باشند و باورهای اشتباه رایج در مورد ازدواج را اصلاح کنند. جوانی که نگرش مثبتی به ازدواج دارد و قدرت تجزیه و تحلیل اصل ازدواج را دارد، با درایت و هوشیاری به مراحل گوناگون تشکیل خانواده گام می‌گذارد. سازه نگرش به ازدواج نشان‌دهنده احساسات و تمایلات پیش‌دآوری یا سوگیری‌ها، تصورات از پیش فرض شده، ترس‌ها و عقاید راسخ افراد در مورد ازدواج است (کیامنش و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۵۸۷). نگرش به ازدواج عقیده ذهنی و باورهای فرد در مورد ازدواج است که در مراحل اولیه زندگی شکل گرفته و سازه‌ای نسبتاً ثابت است (همان، نقل از نیل‌فروشان و همکاران، ۱۳۹۲).

یکی از مصاحبه‌شوندگان در توضیح ماهیت و نگرش ازدواج می‌گوید: «به نظر من تعداد جوانانی که به ازدواج، نگرش منفی دارند، بیشتر از نسل‌های قبل‌تر است. نگرش به تشکیل خانواده، ازدواج و فرزندآوری متأسفانه تحت تأثیر مسائل اقتصادی و برخی مسائل اجتماعی متأثر از مدرنیته و رسانه‌ها، تغییراتی داشته است. برخی دوستانم می‌پرسند ازدواج چه معنایی دارد؟ آیا ازدواج یک قرارداد است؟ تفاوت ازدواج با دیگر قراردادها در چیست؟» (مصاحبه ۷). دیدگاه یکی دیگر از مصاحبه‌شوندگان در این خصوص چنین است: «من معتقدم حتی برخی افراد متأهل نیز نگرش درستی به ازدواج ندارند؛ تعریفی از ازدواج ندارند؛ درک مناسبی از ازدواج ندارند. حال سؤال این است که آیا ازدواج برای همه مردم، یک معنا دارد یا متفاوت است؟ نگرش درست و نادرست به ازدواج کدام است؟» (مصاحبه ۵).

جدول ۲. نگرش به ازدواج

دغدغه	کدهای باز	کدهای محوری	کدهای انتخابی
نگرش به ازدواج	تعریف ازدواج چیست؟ آیا ازدواج یک قرارداد است؟ تفاوت ازدواج با دیگر قراردادها در چیست؟ آیا ازدواج یک نیاز طبیعی و فطری است؟ آیا ازدواج برای همه مردم، یک معنا دارد یا متفاوت است؟ نگرش به ازدواج در طول تاریخ چه تحولاتی داشته است؟ نگرش درست و نادرست به ازدواج کدام است؟	چیستی و ماهیت ازدواج، نگرش افراد به ازدواج، تعریف افراد از ازدواج	ازدواج چیست؟

دلایل و انگیزه‌های ازدواج

یکی از موضوعات مهم در ازدواج موفق، فهم صحیح و درست از چرایی تشکیل زندگی مشترک و ازدواج است. انگیزه انجام یک کار تا حدودی به اهمیت و ضرورت آن کار بستگی دارد؛ به‌ویژه آن‌گاه که گزینه‌های متعددی برای انجام در دسترس باشند. در فضای به‌شدت در حال تغییر، چالش اصلی جوانان حفظ تعادل میان جنبه‌های گوناگون زندگی مانند کار، تحصیل، ازدواج و اوقات فراغت است (بنی‌جمالی و صادقی، ۱۳۹۹: ۲۹) و طبیعی است که حفظ چنین تعادلی نیازمند اولویت‌بندی است که ممکن است ازدواج در اولویت قرار نگیرد. در پاسخ به این پرسش که آیا ازدواج یک ضرورت است، بیشتر جوانان (۶۰/۱ درصد) اظهار داشتند ازدواج کردن در زندگی، یک ضرورت است و آنها موافق امر ازدواج هستند. درمقابل، برخی افراد (۳۸/۹ درصد) معتقدند آدم لازم نیست ازدواج کند و ازدواج کردن را امری لازم و ضروری ندانسته‌اند (کریمی، ۱۴۰۰: ۲۸۲). دیدگاه مصاحبه‌شونده‌ای درباره چرایی ازدواج این‌گونه بود: «من معتقدم چرایی هر کاری برای تداوم آن بسیار مهم است. برخی جوانان در اصل ازدواج، حرف و حدیث دارند. می‌پرسند ازدواج برای چه؟ و اصلاً چرا باید ازدواج کرد؟» (مصاحبه ۶). شرکت‌کننده دیگری بیان داشت: «امروزه جایگزین‌هایی برای ازدواج وجود دارد که چرایی ازدواج را به چالش کشیده است. برخی از جوانان حرفشان این است که هزینه‌های ازدواج بالاست و چه دلیلی وجود دارد که باید ازدواج کرد؟» (مصاحبه ۱۰).

جدول ۳. دلایل و انگیزه‌های ازدواج

دغدغه	کدهای باز	کدهای محوری	کدهای انتخابی
انگیزه‌های ازدواج	آیا ازدواج هنوز هم ضروری و بااهمیت است؟ آیا ازدواج برای یک جوان، اولویت دارد؟ چرا انسان‌ها به ازدواج، نیاز پیدا می‌کنند؟ آیا ازدواج لازمه خوش‌بختی است؟ ازدواج چه تأثیری بر رشد فردی و مسئولیت‌پذیری دارد؟ آیا ازدواج به کاهش تنهایی و افزایش امنیت روانی کمک می‌کند؟ چرا برخی افراد از ازدواج گریزان‌اند؟ چه عواملی باعث می‌شوند ازدواج همچنان در جوامع مدرن، اهمیت داشته باشد؟	چرایی و ضرورت ازدواج، دلایل اهمیت ازدواج، فواید و به‌صرفه بودن ازدواج	چرا باید ازدواج کرد؟

شرایط پذیرش مسئولیت ازدواج

ازدواج تصمیمی بسیار مهم است و تا وقتی آمادگی و شرایط آن نباشد، نمی‌توان تصمیم به ازدواج گرفت. آمادگی برای ازدواج از عوامل پیش‌بینی رضایت زناشویی و موفقیت ازدواج به‌شمار می‌رود

(براون،^۱ ۲۰۰۱م). مجدی و همکاران (۱۴۰۲) به خطر افتادن سلامت جسمانی، فشار روانی ناشی از آمادگی نداشتن برای پذیرش نقش همسری و مادری، تداوم سنت‌های اجتماعی پشتیبان ازدواج زودهنگام، تجربه بیگانگی از خود در نقش همسری و در نهایت انزوای اجتماعی را پیامدهای ازدواج زودهنگام بیان کردند. آمادگی فردی برای ازدواج به طور تلویحی شامل کفایت‌ها و مهارت‌های ضروری برای پذیرش مشکلات ازدواج است (کیلاوی^۲ و همکاران، ۲۰۱۸م: ۹۲). پژوهشگران معیارهای آمادگی ازدواج را توانایی انجام نقش‌های زناشویی و برآورده کردن چهار نیاز اساسی زناشویی قلمداد می‌کنند. این نیازها عبارت‌اند از: عشق (ویژگی‌هایی همچون محبت، تحسین، خوش‌بینی و صمیمیت هیجانی)؛ شکوفایی شخصی (کمک به همسر برای دستیابی به توانمندی‌های آشکارنشده و خودمختاری)؛ احترام (رفتار با همسر به عنوان یک فرد سزاوار احترام و تشویق و تفاهم)؛ ارتباط (ابراز احساسات به همسر و یافتن راه‌حل‌هایی رضایت‌بخش برای توافق نداشتن) (بشرپور و استیری، ۱۴۰۲: ۵۵۵). چند نفر از مصاحبه‌شوندگان بر اساس تجربه زیسته، ذهنیتشان چنین بود: «گروهی از جوانان برای راحت شدن از دستورها و نصایح والدین خود، برای فرار از خانه، مقایسه‌های نادرست با فقط هوا و هوس ازدواج می‌کنند و حال آنکه انتخابی به این مهمی، شرایطی دارد. چه شرایطی برای ازدواج لازم است؟ چگونه باید برای ازدواج آماده شد؟ اینکه فرد کیست، چه کاره است؟ و بهترین زمان برای ازدواج چه زمانی است؟» (مصاحبه ۱، ۴ و ۵).

جدول ۴. شرایط پذیرش مسئولیت ازدواج

دغدغه	کدهای باز	کدهای محوری	کدهای انتخابی
شرایط پذیرش مسئولیت ازدواج	چگونه باید برای ازدواج آماده شد؟ چه شرایطی برای ازدواج لازم است؟ بهترین زمان برای ازدواج چه زمانی است؟ آیا سن ازدواج تعیین‌کننده موفقیت زندگی مشترک است؟ چه عواملی نشان‌دهنده آمادگی روانی و عاطفی فرد برای ازدواج‌اند؟ ازدواج چه موقع اولویت می‌یابد؟ زمان مناسب ازدواج برای هر فرد چگونه تعیین می‌شود؟	شرایط ازدواج، سن مناسب ازدواج، اولویت ازدواج، تحصیل یا کار، ازدواج آگاهانه	شرایط ازدواج چیست؟

موانع ازدواج

1. Brown.
2. Killawi.

ازدواج یک موضوع طبیعی است و بیشتر افراد به آن تمایل و علاقه دارند؛ اما وجود برخی مشکلات باعث ازدواج‌گزیزی و تأخیر آن می‌شود. برخی مشکلات ساخته و پرداخته افکار و فرهنگ اشتباه در بحث ازدواج است و برخی مشکلات واقعی نیز وجود دارد که نمی‌شود آنها را نادیده گرفت. مشکلات ازدواج متعدد است؛ از جمله بسیاری از جوانان می‌گویند هزینه‌های عقد و عروسی، تهیه منزل و اسباب و لوازم زندگی را نداریم و نمی‌توانیم مخارج آینده زندگی مشترک و یک زندگی آبرومند را تأمین کنیم. حدود چهل درصد افرادی که تصمیم قطعی به ازدواج نکردن دارند، مهم‌ترین دلیشان اوضاع نامناسب اقتصادی است که در صورت رفع آن به ازدواج فکر خواهند کرد (کریمی، ۱۴۰۰: ۲۸۳). داشتن شغل برای تشکیل خانواده و تأمین زندگی از جمله لوازم اساسی برای بسیاری از جوانان است؛ اما در اوضاعی که بازار کار به شدت رقابتی باشد و موقعیت‌های شغلی ثبات کافی نداشته باشند، ریسک ازدواج و تشکیل خانواده افزایش می‌یابد؛ بنابراین افراد ازدواج خود را به تأخیر می‌اندازند (عباسی شوازی و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۱۳). بیشتر مصاحبه‌شوندگان به وجود مشکلات سر راه ازدواج جوانان اذعان داشتند. از جمله مشکلات اساسی بر سر راه جوانان، مشکل در انتخاب همسر است؛ بدین معنا که دختر و پسر نمی‌دانند نیمه گمشده خویش را چگونه بیابند. چه کسی را با چه معیارها و صفات و ویژگی‌هایی به همسری خود انتخاب کنند؟ و در بعضی از موارد، هنگامی که همسری مناسب برای پسر یا دختر معرفی می‌شود، اطرافیان هستند که با بهانه‌ها و توقعات نابجا مانع ازدواج می‌شوند. تهیه جهیزیه به دلیل چشم و هم‌چشمی و برخی خریدهای تجملاتی به مشکلی برای ازدواج تبدیل شده است. بدین ترتیب شغل و درآمد، مسکن و تهیه منزل، تهیه جهیزیه، مقدار بالای مهریه، مانع‌تراشی و دخالت‌های بیجای اطرافیان، ترس از ازدواج، نیافتن فرد مناسب، سربازی، ادامه تحصیل و وجود خواهر یا برادر مجرد بزرگ‌تر از جمله مشکلاتی بود که مورد سؤال قرار گرفتند.

جدول ۵. موانع ازدواج

ردیف	کدهای باز	کدهای محوری	کدهای انتخابی
موانع ازدواج	با این همه مشکلات چگونه می‌توان ازدواج کرد؟ با مشکل مسکن و خانه چگونه برخورد کنیم؟ وقتی خواهر یا برادر مجرد و بزرگ‌تر از خودمان داریم، چه کنیم؟ چگونه می‌توان بین خواسته‌های شخصی و انتظارات خانواده، تعادل برقرار کرد؟ وقتی جهیزیه نداریم، چگونه ازدواج کنیم؟ با این همه هزینه برای مراسم نامزدی، عقد و عروسی، مگر می‌توان ازدواج کرد؟ آیا همسر مناسب به‌آسانی پیدا می‌شود؟	مشکلات مالی، نبودن شغل و کار، مخالفت خانواده، ترس از ازدواج	موانع ازدواج چیست؟

شاخص‌های ازدواج (ملاک و معیارهای همسر)

اینکه فرد به دنبال چگونه همسری است و ذهنیتی که درباره همسر خود دارد، با چه ویژگی‌هایی است، از این ذهنیت درباره همسر به «هویت ازدواج» یاد می‌شود و به‌طور کلی سه مرحله هویت ازدواج دیده می‌شود: یکی در پنج تا شش سالگی است؛ هویت دوم در دوازده تا چهارده سالگی اتفاق می‌افتد که یک هویت آرمانی و رؤیایی است و معمولاً تا بیست سالگی ادامه دارد؛ اما هویت سوم پس از ۲۱ سالگی ایجاد می‌شود در این مرحله، فرد باید به پختگی رسیده و مراحل رشد را پیموده باشد؛ وگرنه ممکن است در سن بالا هویت سوم در او رخ نداده باشد (والاس، ۲۰۰۷م: ۲۵). مصاحبه‌شوندگان بر ویژگی‌های همسر تأکید داشتند. دیدگاه آنها این‌گونه بود: انتخاب همسر تا حدودی پیچیده است که باید از زوایای گوناگون به آن توجه کرد. فرد باید از خودش این سؤالات را بپرسد: دلم می‌خواهد همسر چه ویژگی‌هایی داشته باشد؟ من شایستگی چه همسری را دارم؟ تحمل چه رفتارها و خصوصیات را ندارم؟ در پژوهشی از جوانان خواسته شد مهم‌ترین ملاک‌های انتخاب همسر (حداقل سه مورد) را مشخص کنند. با توجه به یافته‌های به‌دست آمده، «تفاهم» با ۳۵/۷ درصد رتبه نخست را به خود اختصاص داده است. «اخلاق خوب و پسندیده» با ۳۴/۴ درصد، «دارا بودن شغل و درآمد مناسب» با ۳۲/۸ درصد و «عفت و پاک‌دامنی» با ۳۰/۴ درصد در مراتب بعد قرار گرفته‌اند. «جذابیت ظاهری» (۲۸/۹ درصد)، «عشق و علاقه» (۲۸/۴ درصد)، «اصالت خانوادگی» (۲۱/۵ درصد) و «تناسب فرهنگی و اجتماعی خانواده‌ها» (۲۰ درصد) در مراتب بعدی اولویت‌ها بوده‌اند. دارا بودن شغل و درآمد مناسب، اخلاق خوب و پسندیده و تفاهم مهم‌ترین ملاک‌های دختران برای ازدواج است و در مقابل، مهم‌ترین ملاک‌های پسران به ترتیب عفت و پاک‌دامنی، تفاهم و جذابیت ظاهری است (کریمی، ۱۴۰۰: ۲۸۴).

جدول ۶. شاخص‌های ازدواج

دغدغه	کدهای باز	کدهای محوری	کدهای انتخابی
شاخص‌های ازدواج	همسر مناسب چه ویژگی‌هایی دارد؟ آیا معیارهای انتخاب همسر، پیش و پس از ازدواج یکسان‌اند؟ نقش هم‌کفو بودن در موفقیت ازدواج چقدر است؟ آیا فرد مورد نظر باید همه معیارها را داشته باشد؟ چه میزان شباهت و تفاوت شخصیتی برای یک ازدواج موفق لازم است؟ ارزش‌های مشترک چقدر از علایق مشترک مهم‌تر هستند؟ معیارهای مهم و اساسی برای همسر چه هستند؟	ویژگی‌های فرد سازگار، معیارهای همسر، اولویت‌بندی ملاک‌ها، کفویت و هم‌گونی	با چه فردی باید ازدواج کرد؟

شیوه مناسب همسرگزینی

دغدغه برخی از مصاحبه‌شوندگان این بود که ازدواج سنتی بهتر است یا مدرن؟ آیا بهتر است همسر از طریق خانواده معرفی شود یا اینکه خود فرد با روش‌های امروزی مانند فضای مجازی به دنبال پیدا کردن همسر باشد؟ (مصاحبه ۶ و ۷). افراد بسیاری هستند که برای یافتن همسر خود، گیج و سرگردان‌اند. آنها نمی‌دانند برای یافتن شریک زندگی خود، چه کاری باید انجام دهند. شناخت فضا و مکان‌های مناسب برای انتخاب همسر می‌تواند کمک مؤثری برای برون‌رفت از این سرگردانی باشد. فضای همسرگزینی واقعی فضایی (اعم از حقیقی: کافه، پارک، سینما، پاساژ، مراکز خرید، خیابان، مکان‌های برگزاری پارتی‌های شبانه، منازل و... یا مجازی: اینترنت، شبکه‌های اجتماعی مجازی و...) قلمداد می‌شود که دربردارنده چالش‌های خاصی از نمادها و عناصر نمادین است که امکان گزینش‌شوندگی و گزینشگری را برای طرفین زوجیت فراهم می‌آورد (میرزایی و همکاران، ۱۴۰۳: ۲۱۲).

جدول ۷. همسرگزینی

دغدغه	کدهای باز	کدهای محوری	کدهای انتخابی
شیوه همسرگزینی	ازدواج فامیلی بهتر است یا غیرفامیلی؟ در چه محیط‌هایی احتمال یافتن همسر مناسب بیشتر است؟ آیا محیط تحصیل یا کار، بهترین مکان برای یافتن همسر است؟ نقش مراکز همسرپایی در شکل‌گیری ازدواج چیست؟ آیا محیط‌های آن‌لاین می‌توانند بستر مناسبی برای آشنایی باشند؟ ازدواج سنتی یا ازدواج امروزی کدام بهتر است؟	ازدواج فامیلی، ازدواج دانشجویی، همسرپایی، ازدواج سنتی، دوستی پیش از ازدواج	شیوه مناسب همسرگزینی چیست؟

شناخت و تصمیم نهایی

برخی افراد که به ازدواج و تشکیل زندگی مشترک تصمیم می‌گیرند، این کار را با حداقل شناخت از طرف مقابل انجام می‌دهند. این در حالی است که یکی از آسیب‌های ازدواج، شناخت ناکافی زوجین از یکدیگر است. مصاحبه‌شونده‌ای می‌گوید: «وقتی دختری و پسری ترم اول دانشگاه هستند و تازه با هم آشنا شده‌اند و با همین شناخت اندک، تصمیم دارند با هم ازدواج کنند، صدای زنگ خطر احساس می‌شود. حال آیا با یک مدت کوتاه آشنایی می‌توان برای سال‌ها زندگی مشترک آماده شد؟ (مصاحبه ۷). مصاحبه‌شونده دیگری معتقد است ازدواج بزرگ‌ترین سرمایه‌گذاری عاطفی زندگی است. اکنون کسی که قرار است عمری را با او سپری کنیم، چگونه چهره واقعی او را بشناسیم و چگونه او را بشناسیم، دغدغه افراد بسیاری است؛ چراکه پنهان‌کاری و رفتار دوگانه افراد باعث می‌شود به همین سادگی نتوان دیگری را شناخت. به‌راستی او کیست؟ دارای کدام ویژگی‌های اخلاقی است؟ آیا همین است که می‌گوید؟ همین است که نشان می‌دهد؟ (مصاحبه ۱۳). تصمیم و گزینش نهایی به پایان فرایند ازدواج و انتخاب فرد پس

از بررسی و ارزیابی‌های لازم اشاره دارد؛ بدین معنا که پس از شناخت ملاک‌های لازم، تطبیق آنها بر فرد مورد نظر و اطمینان یافتن از وجود شرایط لازم، اکنون نوبت انتخاب او به عنوان همسر و انجام تعهدات قانونی است؛ اما انتخاب همسر بر اساس توجه به چه ویژگی‌هایی صورت می‌پذیرد؟ یکی از اصلی‌ترین دیدگاه‌ها در خصوص انتخاب همسر، «نظریه همسان‌همسری» است. همسان‌همسری معمولاً به ازدواج میان همسران از یک گروه اجتماعی یکسان اشاره دارد. بر اساس این اصل، افرادی که در صدد ازدواج بر می‌آیند، معمولاً کسی را برای همسری بر می‌گزینند که از بیشترین سطح همسانی و مشابهت (از لحاظ سن، نژاد، مذهب، ملیت، تحصیلات، هوش، سلامت، منزلت، نگرش و...) با آنان برخوردار باشد. فرضیه همانندی عبارت از این اندیشه است که ما نوعاً زمانی بیشترین نتیجه و کمترین هزینه را تجربه می‌کنیم که در جست‌وجوی همسری دارای میزانی از جذابیت بدنی در حد خودمان باشیم. «نظریه نیازهای مکمل» بیان می‌دارد ما به انتخاب همسرانی تمایل داریم که نیازهای آنان مخالف و تکمیل‌کننده نیازهای ماست. «نظریه مبادله» تأکید می‌کند انتخاب همسر مبتنی بر ارزیابی فردی است که بیشترین پاداش را در قبال کمترین هزینه عرضه می‌کند (نوابی‌نژاد و همکاران، ۱۴۰۱: ۳۱۸). دو نفر از مصاحبه‌شوندگان سردرگمی برای تصمیم نهایی را یک موضوع و دغدغه جدی سر راه ازدواج جوانان مطرح کردند. گفته شد برخی افراد در انتخاب کردن دچار وسواس و مشکل هستند؛ اما در موارد معمولی نیز پرسش این است که آیا با این فرد ازدواج کنم؟ آیا ما با هم خوشبخت می‌شویم؟ آیا به مشکلی بر نمی‌خوریم؟ آیا انتخاب درستی انجام داده‌ام؟ (مصاحبه ۱ و ۹).

جدول ۸. تصمیم نهایی

دغدغه	کدهای باز	کدهای محوری	کدهای انتخابی
تصمیم نهایی	روش‌های شناخت طرف مقابل چیست؟ چگونه باید تصمیمی منطقی و آگاهانه برای ازدواج گرفت؟ آیا احساسات باید در تصمیم‌گیری ازدواج، اولویت داشته باشند؟ چه نشانه‌هایی وجود دارند که نشان دهند تصمیم ازدواج اشتباه است؟ آیا مشورت با دیگران می‌تواند به تصمیم درست کمک کند؟ چه زمانی باید تصمیم قطعی برای ازدواج با فرد گرفت؟ نقش مشاوره پیش از ازدواج چیست؟ پیش از عقد رسمی چقدر باید با طرف مقابل در ارتباط بود؟	شناخت طرف مقابل، مشاوره پیش از ازدواج، راه‌های دستیابی به داده‌ها، تصمیم‌گیری مناسب	چگونه می‌توان او را شناخت و به ازدواج تصمیم گرفت؟

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف شناسایی پرسش‌های اساسی جوانان درباره ازدواج و ایجاد انگیزه برای اقدام به ازدواج، با روش کیفی مبتنی بر مصاحبه پرسشگر محور انجام شد. پرسشگری فراتر از یک مهارت شناختی، مسیری برای رشد شخصیت است که ذهن را از پذیرش منفعلانه کلیشه‌ها رها

می‌کند. چنین تحولی برای تقویت تفکر مستقل موجب ارتقای بلوغ هیجانی و افزایش مسئولیت‌پذیری در انتخاب همسر می‌شود. براین اساس ترویج شیوه‌های پرسشگری در روند آموزش و جامعه‌پذیری جوانان می‌تواند به ازدواج‌های آگاهانه، مسئولانه و پایدار کمک کند. درواقع ازدواج یکی از مهم‌ترین رویدادهای زندگی انسان است که تأثیر مستقیم بر زندگی فردی، روابط خانوادگی و عملکرد اجتماعی دارد.

این فرایند با ایجاد حمایت عاطفی و پشتیبانی خانوادگی، نه تنها در تربیت نسل و تداوم خانواده نقش دارد؛ بلکه نماد موفقیت اجتماعی و عامل مؤثر در سلامت روان، عاطفی، فرهنگی و اقتصادی افراد شناخته می‌شود. یکی از پرسش‌های پرتکرار جوانان در حوزه ازدواج، ماهیت و چیستی ازدواج است که بیشتر به عنوان نگرش به ازدواج مطرح می‌شود. نتایج پژوهش نشان می‌دهد نگرش به ازدواج و انگیزه‌های فردی تحت تأثیر عوامل گوناگون از جمله اوضاع اقتصادی، بلوغ جسمی و روانی، مهارت‌های اجتماعی و فرهنگی و معیارهای انتخاب همسر قرار دارد. تغییرات اجتماعی و فرهنگی، افزایش تجربه‌های مجازی و امکان آشنایی بدون نظارت خانواده، نگرش جوانان را به ازدواج دگرگون کرده و در برخی موارد به نگرش منفی یا تأخیر در ازدواج منجر شده است.

اکنون با توجه به تعدد برنامه‌های یک فرد در دوران جوانی و گزینه‌های گوناگون برای انتخاب و مهندسی زندگی، ازدواج نیز حداکثر یک گزینه در کنار دیگر برنامه‌های انتخابی است. پژوهش‌های انجام‌شده حکایت از این دارند که جوانان در ارتباط با سنخ‌ها و انگیزه‌های ازدواج در سه گروه «انتخابگر ازدواج»، «مردد درباره ازدواج» و «گریزان از ازدواج» جای می‌گیرند. یکی از مهم‌ترین عوامل در تصمیم‌گیری و اقدام به ازدواج، وجود آمادگی (آمادگی روانی، بلوغ عاطفی و اجتماعی، شناخت متقابل از طرفین و درک صحیح از مسئولیت‌ها و تعهدات زندگی زناشویی) برای ازدواج است. افرادی که به ضرورت و چرایی ازدواج پاسخ داده‌اند، اکنون برای اقدام به ازدواج با این پرسش که «با این مشکلات، چگونه ازدواج کنند»، روبه‌رو هستند.

همسر مطلوب از دیدگاه جوانان متفاوت است و پرسش این است که معیارهای همسر مناسب چیست. با مشخص شدن معیارها، انتخاب همسر تا حدودی در مسیر آسان‌تری قرار می‌گیرد؛ اما پرسش این است که این فرد را از کجا پیدا کند؟ همسریابی به عنوان یک مرحله مهم در ازدواج، فرایندی است که در آن، فرد به دنبال یافتن همسر مناسب و مطابق با معیارهایش است. طیف زیادی از پرسش‌های جوانان حول محور شناخت طرف مقابل و تصمیم نهایی است؛ اینکه چه مقدار شناخت برای تصمیم نهایی لازم است و راه‌حل مطمئن برای شناخت و تصمیم چیست؟

شناسایی پرسش‌های اساسی جوانان زمینه‌ساز ارائه برنامه‌های آموزشی، مشاوره‌ای و سیاست‌گذاری مؤثر در حوزه ازدواج است. این پرسش‌ها می‌توانند به مشاوران، روان‌شناسان و خانواده‌ها کمک کنند تا با تمرکز بر دغدغه‌ها و نیازهای واقعی جوانان، مهارت‌ها، آمادگی و انگیزه آنها برای ازدواج افزایش یابد و زمینه ازدواج موفق، پایدار و رضایت‌بخش فراهم شود. به‌طورکلی پرداختن به این پرسش‌ها و پاسخ‌گویی به آنها می‌تواند مسیر ازدواج و شکل‌گیری خانواده را هم برای جوانان و هم برای نهادهای اجتماعی، تسهیل کند و موجب ارتقای کیفیت زندگی فردی و اجتماعی شود.

مقالات

پژوهشی و تحلیل پرسش‌های مرتبط با ازدواج از دیدگاه
دانشجویان دانشگاه شهید باهنر کرمان

منابع

۱. استراوس، آنسلم و کوربین، جولیت (۱۴۰۱). مبانی پژوهش کیفی فنون و مراحل تولید نظریه زمینه‌ای. ترجمه ابراهیم افشار، تهران: نی.
۲. افتخاری، قاسم (۱۳۹۲). روش پژوهش کیفی. پژوهشنامه علوم سیاسی، ۸ (۴)، ۷-۴۶.
۳. آقاحسینی، حسین و براتی، محمود و جمالی، فاطمه (۱۳۹۰). اهمیت پرسش در متون عرفانی. کاوش‌نامه، ۱۲ (۲۲)، ۱۳۱-۱۶۱.
۴. بشرپور، سجاد و استیری، سپیده (۱۴۰۲). پیش‌بینی آمادگی ازدواج بر اساس مدل هویت، صمیمیت، تمایل به ازدواج و خوش‌بینی. خانواده‌پژوهی، ۱۹ (۷۶)، ۵۵۳-۵۵۶.
۵. بگی، میلاد (۱۴۰۲). دلایل و تعیین‌کننده‌های تأخیر ازدواج در ایران. جامعه‌شناسی کاربردی، ۳۴ (۸۹)، ۳۱-۵۰.
۶. بنی‌جمالی، سیدمحسن و صادقی، سهیلا (۱۳۹۹). شرایط نامتعین و راهبردهای جوانان در مدیریت ازدواج. مطالعات اجتماعی ایران، ۱۴ (۳)، ۱۶-۵۳.
۷. پورعباسی، شمس و کردزنگنه، جعفر و شریفی، منصور (۱۴۰۳). پیامدهای ازدواج زود هنگام در زنان شهر اهواز. پژوهش انحرافات و مسائل اجتماعی، ۴ (۱۱)، ۳۳-۵۹.
۸. تاج‌بخش، غلام‌رضا و محمدی، حانیه (۱۳۹۹). واکاوی دلایل گرایش جوانان به زندگی مجردی و روی‌گردانی از ازدواج. فصلنامه جمعیت، ۳ (۱۱)، ۱۱۳-۱۳۳.
۹. حضرتی، سجاد و نوری، راضیه (۱۳۹۹). بررسی نگرش به ازدواج بر اساس نگرش‌های مذهبی در دانشجویان دختر و پسر. پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری، ۵ (۵۳)، ۳۹-۴۷.
۱۰. خانی، سعید (۱۴۰۲). افزایش طلاق یا رکود ازدواج؟ تأملی بر روند تحولات شاخص‌های ازدواج و طلاق در ایران طی ۱۵ سال اخیر. تداوم و تغییر اجتماعی، ۲ (۱)، ۲۵-۴۳.
۱۱. دلاور، علی (۱۳۸۵). روش تحقیق در روان‌شناسی و علوم تربیتی. تهران: ویرایش.
۱۲. رازقی نصرآباد، حجه‌بی‌بی و فلاح‌نژاد، لیلا (۱۳۹۶). تفاوت‌های نسلی ارزش ازدواج: مورد مطالعه: شهر هشتگرد. مطالعات راهبردی زنان، ۱۹ (۷۵)، ۶۳-۸۴.
۱۳. رستگاری، شاهر و نیازی، محسن و فرهادیان، علی (۱۴۰۳). بررسی عوامل مؤثر بر ازدواج‌گریزی جوانان. پژوهش‌های جامعه‌شناختی، ۱۸ (۳)، ۴۰-۸۰.
۱۴. رضایی، فاطمه (۱۳۹۷). بررسی موانع و راهکارهای ازدواج آسان از منظر اسلام. پژوهش‌های اسلامی جنسیت و خانواده، ۱ (۱)، ۳۵-۴۹.

۱۵. زمانی، اسماء (۱۴۰۱). عامل‌های مؤثر در ازدواج موفق. پژوهش‌های معاصر در علوم و تحقیقات، ۴ (۳۹)، ۸۰-۹۵.
۱۶. سجادی، نگرس و طوسی، سارا (۱۳۹۵). فهم، پرسش و کلاس درس از منظر گادامر: تبیینی پرسش‌محور از فرایند تدریس. پژوهشنامه مبانی تعلیم و تربیت، ۶ (۲)، ۴۱-۶۲.
۱۷. زهرا، شاهده و بهادر، رقیه (۱۳۹۹). روش‌های غنی‌سازی شناخت زوجین پیش از ازدواج. پژوهش‌های اسلامی جنسیت و خانواده، ۳ (۵)، ۶۱-۷۶.
۱۸. صباغچی، مرجان و عسکری ندوشن، عباس و ترابی، فاطمه (۱۳۹۶). عوامل تعیین‌کننده نگرش به ازدواج و تشکیل خانواده در شهر یزد. مطالعات جمعیتی، ۳ (۱)، ۱۳۱-۱۶۱.
۱۹. صدری، اسماعیل و رضازاده مسعود و قمری، حسین (۱۳۹۸). اثربخشی برنامه آموزش پیش از ازدواج بر نگرش درباره ازدواج، تاب‌آوری و انتظار از ازدواج. مشاوره و روان‌درمانی خانواده، ۹ (۲۷)، ۱۰۹-۱۲۴.
۲۰. طیب‌نیا، محمدصالح و کاردوانی، راحله و یراقی، سعیده (۱۴۰۲). گونه‌شناسی کیفی نگرش به ازدواج در میان دانشجویان مجرد دانشگاه‌های اصفهان. جامعه‌شناسی کاربردی، ۳۴ (۲)، ۱۰۲-۱۲۲.
۲۱. عباسی شوازی، محمدتقی و همکاران (۱۳۹۹). امنیت اقتصادی - اجتماعی و قصد باروری در شهر تهران. نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران، ۱۵ (۲۹)، ۲۱۱-۲۳۸.
۲۲. عزیزی علویچه، مصطفی (۱۴۰۳). تحلیل پیوند پرسشگری با تطورات نفس انسان. تأملات فلسفی، ۱۴ (۳۳)، ۲۳۷-۲۶۶.
۲۳. فروتن، یعقوب (۱۳۹۷). رویکرد اجتماعی به الگوهای ازدواج در ایران. نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران، ۱۳ (۲۶)، ۹-۳۶.
۲۴. فرودی، مریم و حجازی، رضوان (۱۳۹۹). ارائه الگوی مفهومی مدیریت سود مبتنی بر روش نظریه داده‌بنیاد چندوجهی. پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۱۲ (۴۸)، ۹۵-۱۲۰.
۲۵. فلاح، محمدجواد و کرونکر، نسیم (۱۳۹۸). کارکردهای ازدواج به منزله استدلالی به نفع اخلاقی بودن ازدواج. پژوهشنامه معارف قرآنی، ۹ (۳۵)، ۱۸۰-۲۰۵.
۲۶. کراسول، جان دبلیو (۱۳۹۱). روش و طرح تحقیق کیفی. ترجمه مجتبی براری، اشکان الهیاری و طهمورث حسنقلی‌پور، تهران: نگاه دانش.
۲۷. کریمی، اعظم (۱۴۰۰). بررسی و تحلیل نگرش جوانان به ازدواج و فرزندآوری. مطالعات

- راهبردی ورزش و جوانان، ۲۰ (۵۲)، ۲۷۵-۲۹۲.
۲۸. کیامنش، علی رضا و غلامی قره‌شیران، زهرا و ثنائی ذاکر، باقر و زهراکار، کیانوش (۱۴۰۱). نقش نگرش به ازدواج و بلوغ عاطفی در پیش‌بینی بی‌ثباتی ازدواج زنان و مردان. علوم روان‌شناختی، ۲۱ (۱۱۶)، ۱۵۹۸-۱۵۸۱.
۲۹. مجدی، علی اکبر و دیگران (۱۴۰۲). تجربه زیسته زنان از پدیده ازدواج زودهنگام: یک بررسی کیفی. خانواده‌پژوهی، ۱۹ (۲)، ۱۹۷-۲۱۵.
۳۰. مطهری، مرتضی (۱۳۹۰). کلیات علوم اسلامی. ج ۱، قم: صدرا.
۳۱. میرزایی، عزت‌الله و همکاران (۱۴۰۳). بررسی رابطه جهانی شدن فرهنگی و فضاهای همسرگزینی: نقش میانجیگری هویت مدرن. پژوهش‌های مشاوره انجمن مشاوره ایران، ج ۲۳ (۹۰)، ۲۳۵-۲۰۸.
۳۲. نعمتی، محمد و خطیبی مهر، میترا (۱۳۹۶). بررسی عوامل مؤثر بر زندگی مجردی و تفردگرایی در بین جوانان ۲۵-۴۵ ساله تهران. شیراز: مؤسسه عالی علوم و فناوری خوارزمی.
۳۳. نوایی‌نژاد، شکوه و کیانی، اردشیر و احمدی، خدابخش و تقوایی، داوود (۱۴۰۱). شناسایی عوامل استحکام‌بخش ازدواج در فرهنگ ایران. مطالعات راهبردی ورزش و جوانان، (۵۶)، ۳۳۴-۳۱۳.
۳۴. نیل‌فروشان، پریرسا و نویدیان، علی و عابدی، احمد (۱۳۹۲). بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس نگرش نسبت به ازدواج. روان‌پرستاری، ۱ (۱)، ۳۵-۴۷.
۳۵. هاشمی گل‌مهر، مجید و امان‌اللهی، عباس و فرهادی، حمید و اصلانی، خالد و رجبی، غلام‌رضا (۱۳۹۹). ارائه الگوی ازدواج موفق: یک پژوهش کیفی. پژوهش‌های مشاوره، انجمن مشاوره ایران، ج ۱۹ (۷۶)، ۱۴۱-۱۷۱.
۳۶. هاشمی‌نژاد، سیده‌سمیه و حسینی، سیدحمزه و سخایی، سیدمحمود (۱۳۹۳). همسان‌همسری از دیدگاه روان‌شناسی و مقایسه آن با مفهوم کفویت در فقه. اسلام و سلامت، ۱ (۳)، ۵۰-۶۰.
37. Brinkmann, S. (2013). *Qualitative Interviewing*. Oxford University Press.
38. Brown, D. (2001). *The Relationship between Attachment Styles, Trust and*
39. *Marital Attitudes of College Students*. Faculty of the Graduate School of
40. Psychology, Seton Hall University, Los Angeles, California.
41. Gadamer, H. G. (1988). *Truth and Method*. (J. Weinsheimer & D. G. Marshal, Trans). New York: The Continuum Publishing Company.
42. Killawi, A. & Fathi, E. & Dadras, I. & Daneshpour, M. & Elmi, A. & Altalib, H. (2018).
43. Perceptions and Experiences of Marriage Preparation Among US Muslims: Multiple

44. Voices from the Community. *Journal of Marital and Family Therapy*, 44 (1), 90-106.
45. Rapley, Tim (2014). Sampling Strategies in Qualitative Research. in: U. Flick. *The SAGE Handbook of Qualitative Data Analysis*, 49-63.
46. Wallace, P. (2007). *The Psychology Of the Internet*. Cambridge: Cambridge University Press.
47. Gündoğdu, A. & Bulut, S. (2022). The Positive and Negative Effects of Late Marriage. *Open Journal of Depression*, 1 (11), 63-71.